

LESONA MALAGASY

Kilasy fahaenina (6ème)

« Ny fianarana no lova tsara indrindra »
« Ny fahasianana no lova tsara indrindra »

Lesona nadikan'i : Mr SAHAZANIRINA

Laharana : 033 08 186 31 / 034 40 942 72

AOGOSITRA 2020

FIZAHAN-TAKILA :

NY LITERATORA	2
FAMARITANA.....	3
NY ANGANO.....	4
RIBA MALAGASY.....	6
NY FIANAKAVIANA.....	7
NY TANINDRAZANA SY NY FIRENENA.....	9
NY ASA.....	11
HAITENY.....	13
NY FEHEZANTENY.....	14
NY ANJARA ASAN'NY TENY.....	15
NY RAFITRY NY FEHEZANTENY.....	17
NY RAFI-TENY : FANDRASANA TENY.....	19
NY SOKAJIN-TENY.....	24

NY LITERATIORA

NY LITERATORA

I. Famaritana :

Ny literatoria dia ny famoahana ny fihetseham-po sy ny saina ka manome endrika kanto manoloana ny zavatra iray izay entanin'ny fanahy.

Ohatra : ny tononkalo, ny lahatsoratra.

II. Ny karazana literatoria :

Misy karazany roa ny literatoria :

- Ny literatoria am-bava.
- Ny literatoria an-tsoratra.

1. Ny literatoria am-bava :

Fony mbola tsy tonga teto amintsika ny soratra dia ny literatoria am-bava no nampiasain'ny Ntaolo Malagasy teo amin'ny fiaraha-monina mba hanabeazany sy hicolokoloany ny taranany.

Ohatra : Angano, ohabolana, hainteny, ankamantatra, ...

2. Ny literatoria an-tsoratra :

Rehefa tonga ny vazaha izay nitondra ny soratra dia nanomboka nosoratana ny literatoria mba tsy hahavery azy. Nanomboka teo no nisy ny literatoria samihafa.

Ohatra : tononkalo, ny gazety, boky, lahatsoratra, ...

NY ANGANO

III. Famaritana :

Ny angano dia tantara noforonina izay mirakitra zavatra mety ho misy na tsia, mety ho marina na tsia. Ahitana toe-javatra mampitolagaga, tsy mampino, sarotra inoana.

Ny angano dia tsy maintsy miaraka amin'ny teny hoe « **hono** ».

Ny angano dia mifono fanabeazana sy fananarana, nentin'ny Ntaolo nitaizana ny ankizy mba hanana toe-tsaina matotra ka afaka hiatrika ny fiainana any aoriana.

Ny angano ihany koa dia milazalaza ny niandohana na ny fiovana teo amin'ny zava-boaary sasantsasany teto ambonin'ny tany.

IV. Ny firafitry ny angano :

Ny angano dia ahitana mpitantara sy mpihaino ; manomboka mandrakariva amin'ny teny hoe « **Indray andro, hono, ...** »; ary mifarana amin'ny hoe « **izany, hono, ...** » na « **angano angano, arira arira ...** »

Ahitana singa mpanova na toe-javatra manova tampoka ny fizotran'ny tantara.

Amin'ny takariva eo amorom-patana no anatanterahana azy.

Ohatra :

Ifara sy Itrimobe

Niainga, hono ity i Fara ka nanihika teo amin'ny farihin'i Trimobe ; kanjo tratrany teo, ka norahonany hoe : « Laniko i Fara! Laniko i Fara! ».

Fa nivalo i Fara ka nanao hoe : « Aza dia hohanina re aho Trimobe fa ento ho vadinao! ».

Dia nentin'i Trimobe izy ka tonga vadiny ; ary nony afaka elaela dia tera-dahy izy, ka ny anarany nataon'ny vavy hoe : « Injamananolo » sady nampisalaka iny salaka mena.

Ary nony tonga avy tamin'izay nalehany i Trimobe dia nanontany hoe : « Aiza ny zanako? », fa hoy kosa i Fara : « Milalao any an-tsaha any izy », fa tsy foiny ho haniny ny zanany.

Dia lasa i Trimobe nankany an-tsaha ka nony nahita ankizy maromaro nilalao dia niantso hoe : « Iza no zanako aminareo e? » dia hoy ny ankizy taminy : « tsy misy zanakao izahay tsy akory ».

Nony afaka erinandro dia tonga indray i Trimobe haka an'i Fara sy i Injamananolo ; kanjo nony alina, raha ilay natory iny izy, dia notsindromin'i Fara ny salazam-by ka maty tery ; ka dia afaka soa aman-tsara izy mianaka.

V. Ny mpandray anjara amin'ny angano :

- Ny mpandray anjara fototra : izay iompanan'ny toe-javatra tantaraina.
- Ny mpandray anjara mpanampy : izay natao hanasongadina ny mpandray anjara fofotra sy manome aina ny tantara amin'ny toe-javatra misy.
- Ny mpandray anjara ravaka : izay tsy manao na inona na inona fa natao handravaka sy hanome aina ny toe-javatra tantaraina ary hanampy amin'ny fampitan-kevitra.
- Ny mpitantara : manana anjara toerana lehibe amin'ny angano ny mpitantara satria miankina amin'ny fahaizana amam-pahendreny no maha marim-pototra ny hevitra sy ny anatra hampitaina.

VI. Ny ilaina ny angano :

- Natao hialana voly.
- Entina hanabeazana ny ankizy, maro ny anatra ao anatin'ny angano.
- Natao hampitana hafatra ihany koa izy.

RIBA MALAGASY

FAMARITANA NY RIBA :

Ny riba dia fomba amam-panao tena malagasy izay eken'ny fiaraha-monina mba hialana amin'ny loza ho fanatsarana ny fiainana.

NY FOMBA FISEHON'NY RIBA :

Teo amin'ny fiaraha-monina Malagasy dia miseho amin'ny alalan'ireto ny Riba :

- Amin'ny kolontsaina.
- Amin'ny fomba amam-panao samihafa.
- Amin'ny soatoavina (eken'ny rehetra fa marina).

NY FIANAKAVIANA

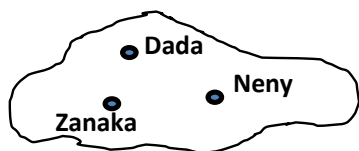
I. Ny ankohonana :

1. Famaritana :

Ny ankohonana dia ny olona iray trano izay mbola iandreketan'ny loham-pianakaviana ao an-trano.

2. Ireo mandrafitra ny ankohonana :

Ireto avy ireo karazan'olona hita ao amin'ny ankohonana iray : Ray, Reny, Zanaka.

3. Ny karazana andraikitra sahanin'ny tsirairay ao amin'ny ankohonana :

Ray	Reny	Zanaka
<ul style="list-style-type: none">➤ Mamelona sy manasoana ny ankohonana.➤ Mifehy ny ankohonana.➤ Miasa sy mfmapi-bola.➤ Miantoka izay ilaina.	<ul style="list-style-type: none">➤ Mitantam-bola.➤ Mikarakara ny tokantrano➤ Manampy hevitra ny raim-pianakaviana.	<ul style="list-style-type: none">➤ Mianatra.➤ Manampy ny Ray aman-dreny amin'ny zavatra atao ao an-tokantrano.➤ Manaraka sy mankato izay lazain'ny Ray aman-dreny.

4. Ohabolana mikasika ny ankohonana :

- « Ny Ray aman-dreny toy ny vodifaitra ka hiandronan'ny soa sy ny ratsy ».
- « Tsy misy mamy toy ny zanaka fa rehefa manaikitra nono ahifika ».
- « Ny Ray aman-dreny tsy mahafovy zanaka fa ny zanaka no mahafovy Ray aman-dreny ».
- « Aza mitsipa-doha laka-nitana ».

II. Ny fianakaviana :

1. Famaritana :

Ny fianakaviana dia ny fitambaran'ny Ray, Reny, Zanaka ary ny havana rehetra. Izany hoe fitambaran'ankohonana maromaro.

2. Ny toetra sy fihetsika mampirindra ny fifandraisana eo amin'ny ankohonana sy fianakaviana :

- Ny fifankatiavana.
- Ny fifanajana eo amin'ny tsirairay.
- Ny fifandefarana.
- Ny fifampitsinjovana.

3. Ny rohim-pihavanana :

a. Famaritana ny rohim-pihavanana :

Ny rohim-pihavanana dia ireo fifamatorana amin'ny alalan'ny fomba fiantso eo amin'ny fianakaviana.

Ohatra : Dadatoa, nenifara.

b. Ireo karazana rohim-pihavanana :

- Dada sy neny : Mpivady.
- Dadabe sy Nenibe : ray aman-drenin'i Dada.
- Ny Ray aman-drenin'i dada : rafozan'i Neny.
- Neny : vinanton'i Dadabe sy nenibe.
- Ny zanaka'i dada sy neny : zafikelin'i Dadabe sy Nenibe.

c. Tsara ho fantatra :

- Ny anadahin'i Neny zokiny indrindra : dadatoa.
- Ny anadahin'i Neny zandriny indrindra : dadafara.
- Ny rahavavin'i Neny zokiny indrindra : nenitoa.
- Ny rahavavin'i Neny zandriny indrindra : nenifara.
- Ny ray sy renny ary zanka no antsoina ho mpianakavy.

d. Ny zanaka nateraka :

- Ny zanaka lahy sy vavy : mianadahy.
- Ny zanaka lahy sy lahy : mirahalahy.
- Ny zanaka vavy sy vavy : miarahavavy.

NY TANINDRAZANA SY NY FIRENENA

I. TANINDRAZANA :

1. Famaritana ny tanindrazana :

Ny tanindrazana dia ilay toerana nohavian'ny loharano nipoirana na razana teo aloha.

Ireto avy no hita any an-tanindrazana :

- Ny trano nonenan'ny razana.
- Ny fasana nilevenan'ny razana.
- Ny tanimboly nambolen'ny razana.

2. Ny fomba hamantarana ny mpiray tanindrazana :

- Iray ny teny itenenana.
- Iray ny fomba amam-panao.
- Itoviana ny tantaran-drazana.

3. Ny adidy tanterahin'ny olona tia tanindrazana :

- Fikarakarana ireo lova navelan'ny razana.
- Mandray andraikitra amin'ny adidy.
- Fanajana ny fanevam-pirenena.

4. Ohabolana mikasika ny tanindrazana :

- « Izay mandoro tantety mandoro tanindrazana ».
- « Izay iray firenena, iray tanindrazana ».

II. NY FIRENENA :

1. Famaritana ny firenena :

Ny firenena dia ny fitambaran'ny miaraka miaina na monina sy mivelona ka manana zo ao amin'ny fanjakana iray.

Ohatra : ny firenena malagasy.

2. Ireo maha firenena ny firenena :

Ny firenena dia tsy maintsy manana :

- Ny teny izay ifandraisana.
- Ny faneva izay hamantarana an'ilay firenena.
- Ny hiram-pirenena.
- Ny tany izay hiorenana.

3. Firenena i Madagasikara satria :

- Manana ny teniny : teny Malagasy.
- Manana ny fanevany : ny sainam-pirenena fotsy mena maintso.
- Manana ny hiram-pirenena : Ry tanindrazanay malala ô!
- Manana ny taniny : Madagasikara.

4. Fananana manokan'ny firenena :

- Ny tantaram-pirenena.
- Ny tarigetram-pirenena.

5. Ny tokony ho fantatry ny olom-pirenena :

Ny olom-pirenena iray dia tokony mahalala :

- Ny tantaram-pireneny.
- Ny fanevam-pireneny.
- Ny tenim-pireneny.
- Ny hiram-pireneny.
- Ny harem-pireneny.

6. Ny soa fonosin'ny tenim-pirenena :

- Ahafahana mifandray sy mifanakalo hevitra.
- Ahafahana mamantatra ny kolontsaina (Angano, tantara, ohabolana, tononkalo)

7. Ohabolana :

- « Izay iray firenena, iray tanindrazana ».

NY ASA

Tononkalo mikasika ny asa :

Ny mpandrafitra

Raha mbola monina an-tany,
Tsy maintsy miasa, adidy izany.
Ny asa mantsy samy tsara,
Raha toa hajaina izay anjara.
Ny dokotera andrandraina,
Ireo mpampianatra hajaina.
Mpivarotra sy ireo mpandranto,
Ny hafa kosa samy kanto.
Izahay mpandrafitra angamba,
Tsy hisy izay hiambahamba.
Hilaza anay ka tsy hamela,
Fa nahavonjy hatrin'ny ela.
Ny Tompo aza ilay tsitoha,
Dia mba nandrafitra taloha.
Satria josefa fahizay,
Mpandrafitra tahaka anay.

Jean NARIVONY

1. Famaritana ny asa :

Ny asa dia ampiasain'ny olombelona **hery – fotoana – fahaizana** mba hahazoana vokatra tsara ho entina miaina.

2. Ny antony ilaina ny asa :

- Ny asa dia entin'ny tsirairay mamelon-tena hahazoana vola miahya na mikarakara ny ankohonana.
- Hahafahan'ny olom-pirenena mampandroso ny toe-karena.

3. Ny zavatra takian'ny asa :

- Mitaky fahaiza-manao.
- Mitaky herim-batana sy herin-tsaina.
- Mitaky fikarohana sy fanatsarana hatrany.
- Mitaky faharetana sy finiavana.

4. Ny karazana asa misy :

Misy roa ny karazan'asa :

- Ny asa mampiasa herim-batana.
- Ny asa mampiasa herin-tsaina.

5. Ny toerana misy ny asa :

Misy toerana roa no ahitana ny asa :

- Asa ety andrenivohitra.
- Asa eny ambanivohitra.

6. Ny tombontsoa azo avy amin'ny asa :

Ny asa rehetra dia mahaso avokoa. Ny asa izay atao dia ahazoana : vola, fahafinaretana, fahasalamana, fiadanana, filaminana, ...

7. Maha olona ny olona ny asa :

- Ny asa dia antom-pivelomana.
- Anatanterahana ny adidy sy andraikitra ny asa.
- Hanampiana ny hafa ny asa.

8. Ohabolana mikasika ny asa :

- « Asa atao an-kira, toa vita tsy natao ».
- « Asa vadi-drano, tsy vita raha tsy ifanakonana ».
- « Ganagana mitety asa, ny tratra mangana, ny hanina tsy azo ».

- **Ny vehivavy :** loharanon-taranaka, fanaka malemy, mpitaiza, mpikarakara tokantrano, ravaky ny tokantrano.

Tsy mba natao hamelona fianakaviana ny vehivavy teo amin'ny Ntaolo, araka ny fiantsoany azy ireo. Tsodrano fanao amin'ny tovovavy ny hoe « mahazoa vady hiadanana ».

a. Ohabolana manodidina ny vohoka sy ny fiterahana :

- « Bevohoka tia tsakotsako, ny andro iray no tsy zaka ».
- « Aza sarotsarotiny manana anaka sao tsy hanandray ny zaza ».
- « Naniry zaza ka tera-dahy ».
- « Na mamy aza ny zanaka raha manaiki-nono akifika ».

HAITENY

NY FEHEZANTENY

I. Famaritana ny fehezanteny :

Ny fehezanteny dia fitambarana teny maromaro izay miatomboka amin'ny sora-baventy ary miafara amin'ny teboka, milamina tsara ka mahalaza hevitra feno sy mazava tsara.

Ohatra :

Tia fianarana ny mpianatra.

Manoratra eny amin'ny solaitra be ny mpampianatra.

II. Ny lantom-peo ao amin'ny fehezanteny :

1. Famaritana ny lantom-peo :

Ny lantom-peo dia ilay feo mivoaka sy mivoatra rehefa manatanteraka vakiteny.

2. Ireo karazana lantom-peo misy :

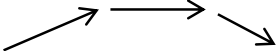
Misy karazany telo ny lantom-peo :

- Feo miakatra.
- Feo mitovy.
- Feo midina.

3. Famantarana ny lantom-peo :

Feo miakatra	
Feo mitovy	
Feo midina	

Ohatra :

Mianatra lesona i Tahiry.

III. Ny antony ilaina ny lantom-peo :

Ny tsy fanajana ny lantom-peo dia manova ny hevitra ny fehezanteny izay tiana ambara.

NY ANJARA ASAN'NY TENY

A. NY ANJARA ASA FOTOTRA :

Ny anjara asa fototra ao amin'ny fehezanteny iray dia ny **enti-milaza « EM »** sy ny **lazaina « L »** izay iorenan'ny fehezanteny.

I. Ny enti-milaza : EM

1. Famaritana ny enti-milaza :

Ny enti-milaza « EM » dia teny entina manambara ny tiana ho lazaina ao anatin'ny fehezanteny

Ohatra : Manaja ny elanelana iray metatra ny mpianatra.

- ✓ Ny tina ho lazaina dia ny « manaja ».
- ✓ Noho izany, Ny EM eto dia « Manaja ».

2. Ny fomba ahafantarana ny enti-milaza :

Ny EM dia ny teny mamaly ny fanontaniana hoe : **Maninona ny ? Maninona i ? Inona no ?**
Atao inona ?

Ohatra 1: Manaraka ny fihiboana ny vahoaka.

- ✓ Maninona ny vahoaka ? : manaraka
- ✓ EM : manaraka.

Ohatra 2: Manasa tanana i Lita.

- ✓ Maninona i Lita ? : manasa
- ✓ EM : manasa.

3. Ny karazana enti-milaza :

Misy karazany telo ny EM :

➤ **Ny EM teny tokana :**

Ohatra : Manaja ny tontolo iainana ny vahoaka.
EM

➤ **Ny EM teny maro :**

Ohatra : Lasa nody tamin'ny dimy ny mpianatra.
EM

➤ **Ny EM teny mifampitohy :**

Ohatra : Mihira sady mandihy ny mpanakanto. (mpampitohy : sy, ary, sady, ...)
EM

II. Ny lazaina : L

1. Famaritana ny lazaina :

Ny lazaina dia izay manatanteraka ny asa ambaran'ny enti-milaza.

Ohatra : Matory ny mpianatra.
EM L

2. Fomba hamantarana ny lazaina :

Ny L dia ny teny mamaly ny fanontaniana hoe : **iza no ?** (raha biby na olona) ; **Inona no ?** (raha zavatra)

Ohatra : Manaraka ny fihiboana ny vahoaka.
✓ Iza no manaraka ? : ny vahoaka
✓ L : ny vahoaka.

B. NY RENY FAMENO : RF

1. Fehezanteny hodinihina :

Mianatra i Noro.

EM L

Mianatra lesona i Noro.

EM F L

Mianatra lesona malagasy i Noro.

EM F F L

Mianatra lesona malagasy haiteny i Noro.

EM F F F L

2. Famaritana :

- Ny **reny fameno « RF »** dia teny manazava ny EM eo alohany.
- Tsy azo esorina ao anaty fehezanteny.

Ohatra : Mihinana mofo i Bina. (mazava tsara)
EM RF L
Mihinana i Bina. (tsy mazava)
EM L

C. NY ZANA-PAMENO : ZP

- Ny **zana-pameno « ZP »** dia teny manazava ny EM na/sy L eo alohany.
- Azo esorina ao anaty fehezanteny ny ZP.

Ohatra : Mivarotra mangahazo tetika masaka i Ramatoa Razay.
EM RF ZP ZP L ZP
Mivarotra mangahazo i Ramatoa.
EM RF L

D. Ny fanovana ny RF ho L :

- Asiana tsirin-teny sara-droa ny EM raha tsy misy ilay fehezanteny ovaina.
- Esorina ny tsirin-teny sara-droa amin'ny EM raha efa misy ilay fehezanteny.

Ohatra : Nianatra lesona i Noro.
➤ Nianaran'i Noro ny lesona.
EM RF L

NY RAFITRY NY FEHEZANTENY

1. Famaritana :

Ny rafitry ny fehezanteny dia ny fijerena ny toeran'ny EM sy ny L.

2. Ny karazana rafitry ny fehezanteny :

a. Ny fehezanteny tso-drafitra : TD

Tso-drafitra ny fehezanteny iray rehefa ny **EM no eo aloha ary ny L ao aoriana**.

Ohatra : Mivarotra mangahazo i Neny.
 EM RF L

b. Ny fehezanteny mivadi-drafitra : MD

Mivadi-drafitra ny fehezanteny iray rehefa ny **L no eo aloha ary ny EM ao aoriana** ary ahitana kianteny « **dia** » na « **no** » .

Ohatra : Neny dia mivarotra mangahazo.
 L EM RF

3. Ny toetry ny enti-milaza :

a. EM tsy voasoritra ao amin'ny TD : EM (TV)

Tsy voasoritra ny EM ao amin'ny fehezanteny tso-drafitra rehefa :

- Tsy misy mpanoritra « ny ».
- Tsy ahitana kianteny.

Ohatra : Manadio ny trano fianarany ny mpianatra.
 EM (TV) RF ZP L

b. EM tsy voasoritra ao amin'ny MD : EM (TV)

Tsy voasoritra ny EM ao amin'ny fehezanteny mivadi-drafitra rehefa :

- Ahitana kianteny « dia ».

Ohatra : ny mpianatra dia manadio tokontany.
 L EM (TV) RF

c. EM voasoritra ao amin'ny TD : EM (V)

Voasoritra ny EM ao amin'ny fehezanteny tso-drafitra rehefa :

- Ahitana mpanoritra « ny ».
- Misy kianteny « dia ».

Ohatra : Milalao baolina i Vero.
 EM (TV) RF L
 Ny milalao baolina dia i Vero.
 EM (V) RF L

d. EM voasoritra ao amin'ny MD :

Voasoritra ny EM ao amin'ny fehezanteny tso-drafitra rehefa :

- Ahitana mpanoritra « ny » na « i ».
- Misy kianteny « no ».

Ohatra : I Vero no milalao baolina.

 L EM (V) RF

NY RAFI-TENY : FANDRASANA TENY

A. Famaritana ny rafi-teny :

Ny rafi-teny dia ny singan-teny ao anatin'ny teny iray.

Ohatra : Mihira < mi – hira < m – i – hira.
Nihira < ni – hira < n – i – hira.
Hihira < ni – hira < h – i – hira.

Ireo rafi-teny ireo dia antsoina ihany koa hoe : **hasin-teny**.

B. Ny fandrahana teny :

Ny fandrahana teny dia ny fanavahana hy hasin-teny ao anatin'ny sampan-teny iray.

Ny sampan-teny :

Ohatra :

Teny { Miteny
Itenenana
Fitenenana

Tory { Matory
Hatoriana
Fatoriana

C. Ny tsirin-teny :

Famaritana : Ny tsirin-teny dia ireo singan-teny mandrafitra ny teny iray.

Ohatra : Tory —→ Natory —→ Natoriana.

Ny karazana tsirin-teny : misy karazany efatra ny tsirin-teny :

- Ny tovana.
- Ny tovana.
- Ny tsofoka.
- Ny tsirin-teny sara-droa.

I. Ny fototeny :

1. Famaritana :

Ny fototeny dia teny kely indrindra tsy azo rasaina intsony, misy heviny ahazoana mamorona sampan-teny.

Ohatra :

Milalao < M – i – **lalao**.
Nilalaovana < N – i – **lalao** – v – ana.
Filalaovana < F – i – **lalao** – v – ana.

2. Ny fomba fitady ny fototeny :

- **Esorina ny hasin-teny ao aloha sy aoriana.**

Ohatra :

Nianatra < Ni – anatra < N – i – anatra. Fototeny : anatra.
Hatoriana < Ha – tori – ana < H – a tori – ana. Fototeny : tory.

➤ **Atao miverin-droa ilay teny.**

Ohatra :

Nianatra → Nianatranatra → - anatra.
Nifaliana → Nifalifaliana → - fali.

II. Ny tovona :

1. Famaritana :

Ny tovona dia ilay tsirin-teny mipetraka eo alohan'ny fototeny.

Ohatra :

Matahotra < Ma – tahotra.
Nilalao < Ni – lalao.
Hatory < Ha – tory.

2. Ny karazana tovona :

a. Tovona vakiny miova :

Famaritana : Ny tovona vakiny miova dia ny tovona marikin'ny filazam-potoana.

Ohatra :

Matahotra < Ma – tahotra < M – a – tahotra.
Natahotra < Na – tahotra < N – a – tahotra.
Hatahotra < Ha – tahotra < H – a – tahotra.

Ireo mariky ny filazam-potoana :

	Lasa	Ankehitriny	Ho avy
	M –	N –	H –
<u>Ohatra</u>	Nijery	Mijery	Hijery

- Nijery < N – i – jery. N – : tovona vakiny miova, filazam-potoana lasa.
- Matahotra < M – a – tahotra. M – : tovona vakiny miova, filazam-potoana ankehitriny.
- Hilalao < H – i – lalao. H – : tovona vakiny miova, filazam-potoana ho avy.

b. Tovona vakiny tsy miova :

Famaritana : Ny tovona vakiny tsy miova dia ilay tovona manaraka ny tovona mariky ny filazam-potoana.

Ohatra :

Natahotra < Na – tahotra < N – a – tahotra.
Hianatra < Hi – anatra < H – i – anatra.
Manozona < Man – ozona < M – an – ozona.
Eto dia : – i – ; – a – ; – an – no tovona vakiny tsy miova.

Ireo tovona vakiny tsy miova : Ireto avy ireo tovona vakiny tsy miova :

– i – ; – φ – ; – a – ; – an – ; – ana – ; – anka – ; – aha –

Ohatra :

Mody < M – φ – ody.
Hianatra < Hi – anatra < H – i – anatra.

Eto dia : – ϕ – ; – i – no tovana vakiny tsy miova.

III. Ny tovana :

1. Famaritana :

Ny tovana dia tsirin-teny mipetraka manaraka ny fototeny.

Ohatra :

Laza \longrightarrow Lazai $\textcolor{red}{na}$.

Tory \longrightarrow Tori $\textcolor{red}{na}$.

2. Ny karazana tovana :

Misy karazany efatra ny tovana :

– $\textcolor{red}{ina}$; – $\textcolor{red}{ona}$; – $\textcolor{red}{o}$; – $\textcolor{red}{y}$

Ohatra :

Sasao < sasa – $\textcolor{red}{o}$.

Henoy < Heno – $\textcolor{red}{y}$.

Ny – $\textcolor{red}{o}$ sy ny – $\textcolor{red}{y}$ dia filaza mandidy.

IV. Ny tsirin-teny sara-droa :

1. Famaritana :

Ny tsirin-teny sara-droa dia ny fitambaran'ny tovana vakiny tsy miova sy ny tovana.

Ohatra :

Hanamarinana < H – $\textcolor{red}{ana}$ – marin(a) – $\textcolor{red}{ana}$.

Nalaina < N – $\textcolor{red}{a}$ – (h)ala – $\textcolor{red}{ina}$.

2. Ny karazana tsirin-teny sara-droa :

– ϕ – – $\textcolor{red}{ina}$.	– ϕ – – $\textcolor{red}{ana}$.
– $\textcolor{red}{a}$ – – $\textcolor{red}{ina}$.	– $\textcolor{red}{a}$ – – $\textcolor{red}{ana}$.
– $\textcolor{red}{an}$ – – $\textcolor{red}{ina}$.	– $\textcolor{red}{an}$ – – $\textcolor{red}{ana}$.
– $\textcolor{red}{ana}$ – – $\textcolor{red}{ina}$.	– $\textcolor{red}{ana}$ – – $\textcolor{red}{ana}$.
– $\textcolor{red}{ank}$ – – $\textcolor{red}{ina}$.	– $\textcolor{red}{ank}$ – – $\textcolor{red}{ana}$.
– $\textcolor{red}{aha}$ – – $\textcolor{red}{ina}$.	– $\textcolor{red}{aha}$ – – $\textcolor{red}{ana}$.
– $\textcolor{red}{i}$ – – $\textcolor{red}{ina}$.	– $\textcolor{red}{i}$ – – $\textcolor{red}{ana}$.

Ohatra :

Hodiana < H – $\textcolor{red}{\phi}$ – odi – $\textcolor{red}{ana}$.

Nalaina < N – $\textcolor{red}{a}$ – (h)ala – $\textcolor{red}{ina}$.

ϕ , a : tovana vakiny tsy miova

ana , ina : tovana

V. Ny fiovam-peo :

1. Famaritana :

Ny fiovam-peo dia ireo feo miova rehefa mitady ny fototeny ao anatin'ny teny iray.

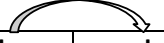
Ohatra :

Nianarana < N – i – ana $\textcolor{red}{tr}$ (a) – ana.
 $\textcolor{red}{r}$

2. Ny karazana fiovam-peo :

tr	r
v	b
a	e
n	m

l	d
e	i
s	ts

VI. Ny tsofoka :

1. Famaritana :

Ny tsofoka dia tsirin-teny mipetraka eo anelanelan'ny tovona vakiny miova sy ny tovona vakiny tsy miova.

Ohatra : Mifankatia < M – if – ank – tia.
Nampiray < N – amp – i – ray.

2. Ny karazana tsofoka :

– if – ; – amp – ; – in –

Ohatra : Hifandefitra < H – if – an – lefitra.
d

VII. Ny fanatsaram-peo :

1. Famaritana :

Ny fanatsaram-peo dia ilay « renin-tsoratra » mandeha irery eo anelanelan'ny fototeny sy ny tovana.

Ohatra : Nivalozana < N – i – valo – z – ana.

2. Ny karazany :

– n – ; – z – ; – v – ; – s – ; – t –

VIII. Ny fanita-pototeny :

1. Famaritana :

Ny fanita-pototeny dia zana-tsoratra sy renin-tsoratra mipetraka eo anelanelan'ny fototeny sy ny tovana.

Ohatra : Nandrenesana < N – an – re – n – es – ana.
dr
Hitadiavana < H – i – tadi – av – ana.

2. Ny karazany :

Ireto avy ireo karazana fanita-pototeny : – es ; – as ; – an ; – az ; – av

IX. Ny fampiasana ny foana (ϕ) sy ny (o) :

1. Ny foana (ϕ) :

Ny foana (ϕ) dia ampiasaina rehefa tsy misy filazam-potoana (m - ; n - ; h -) ny teny rasaina.

Ohatra : Ifaliana < ϕ – i – fali – ana.

Asondrotra < ϕ – a – sondrotra.

ϕ : tovana vakiny miova. Mariky ny filazam-potoana.

2. Ny aotra (o) :

Ny aotra (o) dia ampiasaina rehefa tsy fiteny ny filazam-potoana « m – ».

Ohatra : Hatoriana < H(o) – a – tori – ana. (tsy fiteny ny hoe : Matoriana)

Nalefa < N(o) – a – lefa. (tsy fiteny ny hoe : Malefa)

X. Ny tovana famoronana anarana :

Ny tovana famoronana anarana dia ny fampiasana ny « f – » eo amin'ny teny iray.

Ohatra : Fatoriana < F – a – tori – ana.

Filalaovana < F – i – lalao – v – ana.

XI. Fampiharana :

Rasao ireto teny ireto :

Teny	Fandrasana	Fanazavana
Fitadiavana	F – i – tadi – av – ana 	<ul style="list-style-type: none"> F : tovana famoronana anarana i ana : tsirin-teny sara-droa tady : fototeny av : fanita-pototeny
Totoy	Toto – y	<ul style="list-style-type: none"> toto : fototeny y : tovana mandidy
Kapaina	ϕ – kapa – ina	<ul style="list-style-type: none"> ϕ : filazam-potoana ankehitriny kapa : fototeny ina : tovana tsotra
Milomano	M – i – lomano	<ul style="list-style-type: none"> m : tovana vakiny miova i : tovana vakiny tsy miova lomano : fototeny
Tiavina	ϕ – tia – v – ina	<ul style="list-style-type: none"> ϕ : filazam-potoana ankehitriny tia : fototeny v : fanatsaram-peo ina : tovana tsotra

NY SOKAJIN-TENY

I. NY MATOANTENY :

1. Famaritana :

Ny matoanteniny dia teny manambara fisehoan-javatra na asa ; azo soratana amin'ny vanim-potoana telo lafy.

Ohatra : mianatra, matory.

2. Ny endrika isehoany :

Miseho amin'ny endrika roa ny matoanteniny :

- **Matoanteniny fototeny :** joro, tonga, lasa, ...
- **Matoanteniny sampan-teny :** mitandrana, hisakafo, jerena, ...

3. Ny fomba fisedrana azy :

- **Ireo miatomboka amin'ny « m » :** foanana ny « m » dia tovanana « **ana** », raha fiteny ny teny azo dia matoanteniny ilay teny. Raha tsy fiteny kosa dia tsy matoanteniny.

Ohatra : miresaka < resah**ana** (fiteny, noho izany matoanteniny ny « miresaka »)
matsiro < tsiro**ana** (tsy fiteny, noho izany tsy matoanteniny ny « matsiro »)

- **Ireo teny aman-tovona : a - ; voa ; tafa –**

Foanana ny tovona dia soloina ny iray amin'ireto tovona mivaky ireto : mi - ; ma- ; man - ; mana - ; maha -.

Raha fiteny ny teny azo dia matoanteniny ilay teny. Raha tsy fiteny kosa dia tsy matoanteniny.

Ohatra : aroso < **ma**ndroso (fiteny, noho izany matoanteniny ny « aroso »)
voatefy < **ma**nefy (fiteny, noho izany matoanteniny ny « voatefy »)
tafajanona < **mi**janona (fiteny, noho izany matoanteniny ny « tafajanona »)

- **Ireo teny aman-tovana : - ina ; -ana na tsirin-teny sara-droa**

Foanana ny tovana (na tsirin-teny sara-droa) dia soloina ny iray amin'ireto tovana mandidy ireto : - o ; - y ; - a

Raha fiteny ny teny azo dia matoanteniny ilay teny. Raha tsy fiteny kosa dia tsy matoanteniny.

Ohatra : soloina < solo**y** (fiteny, noho izany matoanteniny ny « soloina »)
fafana < fafa**o** (fiteny, noho izany matoanteniny ny « fafana »)

II. NY ANARANA :

1. Famaritana :

Ny anarana dia ireo teny entina manondro olona, na biby, na zavatra, na hevitra ka tsy afaka miaraka amin'ny filazam-potoana.

Afa-miaraka tsara amin'ny mpanoritra : **ny, ilay, ikala, i, ...**

2. Ny karazany :

Misy karazany roa ny anarana :

- **Ny anaran-tsamirery :** teny ilazana olona na biby na toerana voatokana ho azy samirery ary anavahana azy amin'ny be sy ny maro. Miatomboka foana amin'ny sora-baventy.

Ohatra : Tahiry, Mendrika, Antananarivo, ...

- **Ny anarana iombonana :** teny ilazana olona na zavatra azo tsapain-tanana na tsia ka itambaran'izay rehetra mitovy sokajy.

Ohatra : omby, rano, hazo,...

3. Fanamarihana :

- Ny anaram-bositra izay anarana nomena vokatry ny toetra, na fihetsika na koa bika aman'endrika dia ao anatin'ny anaran-tsamirery.
- Ao anatin'ny anarana iombonana ireo teny ialohavan'ny tovana famoronana anarana : **f - ; mp - ; ka -**.

Ohatra : mpampianatra, fianarana, ...

III. NY MPAMARI-TOETRA :

1. Famaritana :

Ny mpamari-toetra dia ireto teny rehetra entina maneho hevitra na ilazana toetran'olona na biby na zavatra na mamaritra loko, bika fihetsika, ... sns

2. Ny endrika isehoany :

- **Fototeny :** mafy, sarotra, ...
- **Fototeny verin-droa :** lavidavitra, tsaratsara, ...
- **Teny aman-tovona (ka - ; ko -) :** kahihitra, koretaka, ...
- **Teny aman-tovona (m - ; ma - ; mi - ; man -) :** maloka, midangana, maloka, ...
- **Teny aman-tovana (- ina ; - ana) :** nofosana, vavana, bikana, ...
- **Teny aman-tsofoka :** bilitika, finaritra, ...